

KRIZOVÁ PŘIPRAVENOST ČESKÉHO ČERVENÉHO KŘÍŽE

CRISIS PREPAREDNESS CZECH RED CROSS

Lucie BALARINOVÁ, Kateřina IVANOVÁ
lucie.balarinova@upol.cz, katerina.ivanova@upol.cz

Došlo 26. 2. 2013, přijato 6. 6. 2013.

Dostupné na http://www.population-protection.eu/attachments/046_vol5n2_balarinova_ivanova.pdf.

Abstract

The Czech Red Cross has always been connected with the assistance during the difficult, emergency and catastrophic situations in the Czech Republic. To assure this, it is important to support and maintain so called emergency preparedness of the Local Branches of Czech Red Cross. This paper answers the question whether and how well these local branches of CRC are prepared to take part during catastrophes. Methodology is based on analysis and description of the crisis management of the Local Branches of Czech Red Cross in Olomouc region by using a semi-structured interview. The outcome is the relevant data on the emergency preparedness of respondents and the verified methodology for the planned state-wide research.

Key words

Crisis preparedness, risk management, Czech Red Cross, disaster.

Český červený kříž je od roku 1868 (v té době Vlastenecký pomocný spolek pro Království české) neodmyslitelně spjat s pomocí občanům na území České republiky v náročných, krizových či katastrofických situacích. Povinnost pomoci Českého červeného kříže při katastrofách je deklarována v dokumentech: Stanovy ČČK, dohoda s Generálním ředitelstvím MV GR – HZS ČR, zákon č. 126/1992 Sb., zákon č. 239/2000 Sb. a jiné. K naplnění uvedeného úkolu je třeba podporovat a udržovat tzv. krizovou připravenost oblastních spolků Českého červeného kříže, které se věnujeme v příspěvku, kde dále vymezujeme důležité související pojmy – krizový management a katastrofa.

Český červený kříž

Národní společnost Český červený kříž (dále ČČK) je součástí Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce (dále ČK a ČP). Usiluje o naplnění cílů uvedených již v preambuli Statutu zmíněné celosvětově

rozšířené humanitární organizace – jedná se o předcházení nebo zmírňování lidského utrpení, ochranu zdraví, života a důstojnosti osob za každé situace [1]. ČČK je státem uznaná národní společnost Červeného kříže v ČR a plní, po vzoru Mezinárodního hnutí ČK a ČP, zejména úkoly v oblasti humanitární, sociální, zdravotní, ochrany obyvatelstva a poskytování pomoci v případě katastrof a jiných mimořádných událostí a v oblasti zdravotní výchovy obyvatelstva [2]. Povinnost pomáhat zasaženým mimořádnou událostí ukládají ČČK i následující, zatím nezmiňovaná, ustanovení. ČČK patří mezi ostatní složky integrovaného záchranného systému ČR a poskytuje plánovanou pomoc na vyžádání při záchranných a likvidačních pracích [3]. ČČK má uzavřenou dohodu s Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru ČR o vyžádání plánované pomoci prostřednictvím operačního a informačního střediska MV – GR HZS ČR. V neposlední řadě je naplňování uvedených úkolů přímo obsaženo v § 7 Stanov ČČK [4].

Krizový management

Obecně lze krizový management chápat jako jakékoliv řízení krizí s účastí lidského faktoru. V úzkém pojetí pak krizovým managementem rozumíme „*souhrn vědeckých poznatků, odborných postupů a aplikačních nástrojů preventivních, rozhodovacích a technologických opatření napomáhajících řešit krizové situace. Zahrnuje přípravu a zajištění krizových a havarijních plánů ochrany a záchrany života a zdraví obyvatelstva, ochrany životního prostředí, duchovních hodnot a ekonomiky, jako základních hodnot státu*“ [5]. Pro účely spojené s výzkumem krizové připravenosti ČČK jsme krizovým managementem rozuměly především „*krizové řízení jako souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešením, nebo ochranou kritické infrastruktury*“ [6]. Pro pomoc při katastrofách a jiných mimořádných událostech zřizuje ČČK Humanitární jednotky (na úrovni OS ČČK) a Ústřední krizový tým (na centrální úrovni), které jsou také předmětem výzkumu [7].

Katastrofa

Katastrofu je problematické přesně definovat a lze na ni nahlížet z více hledisek. Nalezneme základní třídění podle vyvolávající příčiny na přírodní (nepředvídaný, rozsáhlý přírodní jev) či antropogenní (způsobené vlivem lidské činnosti nebo společnosti) [8]. Odborníci se neshodují na hranici minimálního počtu obětí a rozsahu škod. Podle OSN lze za katastrofu považovat událost, kde je nejméně 10 obětí na životech a nejméně 100 zasažených, je vyhlášen stav nouze nebo je vyžádána mezinárodní pomoc místní vládou [9]. Katastrofy jsou vysoce komplexní události, které přináší zasaženým komunitám destrukci a zrušení. Okamžité důsledky katastrofy jsou viditelné na zraněných a úmrtích, sociálním

chaosu, narušení stávajícího zdravotnického systému a veřejné zdravotnické infrastruktury. Efektivní plánování krizové připravenosti by mělo být založeno na hlubokých znalostech katastrofy a na porozumění tomu, jak se lidé chovají během krizových situací [10].

V České republice můžeme využít vymezení stanovené zákony. Rozlišujeme mimořádnou událost „*škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací*“ [11] a krizové stavy, čím je myšlena „*mimořádná událost podle zákona o integrovaném záchranném systému 2), narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu*“ [12]. Pro účely výzkumu bylo použito právě pojmů stanovených uvedenými zákony a respondenti byli dotazováni na krizovou připravenost v souvislosti se vznikem mimořádné události (dále MU) nebo vyhlášením krizového stavu (dále KS). Během rozhovorů jsme se setkaly s tím, že dotazovaní používali pojem „neštěstí“ s vědomím, že respektují zákonem definované termíny a označení „neštěstí“ vnímají jako jakési přirozené zastřešení obou výrazů.

Krizová připravenost ČČK

Pro lepší porozumění českému pojmu „připravenost“ lze využít anglické terminologie, která determinuje dva termíny. „Připravenost (preparedness)“ znamená výcvik v procedurách a systémových postupech a vybavení odpovídajícím materiálem. „Připravenost (readiness)“ souvisí s prací (profesní pozice) a vyjadřuje vysokou motivaci, pochopení poslání a porozumění rizikům. Cílem krizové připravenosti je snížení účinků nežádoucích dopadů a urychlení obnovy díky tomu, že víme co a jak dělat v krizové situaci. Zároveň připravenost zahrnuje motivaci, odbornou úroveň a profesní a profesionální odpovědnost [13].

Příspěvek dále pojednává o pilotním šetření a předvýzkumu v oblasti krizové připravenosti ČČK. Cílem předvýzkumu byla analýza a deskripce managementu krizové připravenosti Oblastních spolků Českého červeného kříže (dále OS ČČK) v Olomouckém kraji. K volbě výzkumného tématu krizové připravenosti OS ČČK vedla i osobní zkušenost jedné z autorek. Autorka byla svědkem značné variability akceschopnosti jednotlivých OS ČČK, která při povodních komplikovala efektivní poskytování pomoci zasaženým občanům. Je členkou ČČK od roku 2004 a jako zástupkyně velitele Ústředního krizového týmu ČČK zasahovala při povodních na Novojičínsku a Jesenicku v roce 2009, v květnu 2010 v Olomouckém kraji a v srpnu 2010 v Libereckém kraji. Management ČČK a jeho krizová připravenost se ukázala jako vysoce aktuální téma ještě po zjištění, že mimo interního nepublikovaného auditu Humanitárních jednotek ČČK (2010-2011) a velmi obecných údajů z výročních zpráv se nepodařilo nalézt žádná relevantní data o krizové připravenosti ČČK.

Odlišnost krizového managementu a jeho připravenosti na úrovni jednotlivých oblastních poboček červeného kříže a dopad na efektivitu pomoci

uvádí i případová studie o pomoci Amerického červeného kříže při pandemii chřipky v roce 1918 (Jones, 2010). Studie uvádí, že se účinnost organizací významně liší v závislosti na lokalitách. Poznatky ukazují úroveň regionálních reakcí na pandemii a potvrzují důležitost včasné a vytrvalé koordinace mezi místními a státními zdravotnickými organizacemi a dobrovolnickými organizacemi před a během mimořádných událostí. Dále poukazují na opakující se lokální charakter těchto událostí, přičemž zdůrazňují význam a limity dobrovolnictví v americkém zdravotnictví [14].

Téma předvýzkumu bylo ovlivněno nejen výše uvedenými fakty a nutností na ně reagovat, ale i přímou návazností na Strategii 2020 Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce (dále IFRC). Strategie 2020 – zachraňujeme životy, měníme myšlení (saving lives, changing minds) obsahuje tři strategické cíle a jedním z nich je: záchrana životů, ochrana zdrojů obživy, posilování obnovy z katastrof a krizí (Save lives, protect livelihoods, and strengthen recovery from disasters and crises). Katastrofa je zde definována jako vážné narušení fungování společnosti prostřednictvím vzniklých ztrát a narušení, která převyšují schopnost zvládnout situaci vlastními zdroji. Krizová připravenost zahrnuje včasnou přípravu vyškolených a organizovaných dobrovolníků, udržování nezbytných pohotovostních zásob, optimalizování logistiky a komunikace. Klíčové pro rychlou a efektivní pomoc jsou odpovídající zákony. Důraz je kladen na národní právní připravenost i mezinárodní právní spolupráci. Právní předpisy, principy a pravidla mají především posílit úlohu komunit. Jsme-li součástí komunity, tak lépe chápeme její zranitelnost, potřeby a kapacity. Primární odpověď při katastrofách by tak měla být zajištěna lokální sítí ČK či ČP a příslušnou národní společností ČK a ČP. Kvalitní připravenost a spolehlivost regionálních poboček a potažmo národní společnosti ČK a ČP je základním předpokladem IFRC pro zvládnutí narůstajícího počtu velkých katastrof [15]. Předvýzkum se proto soustředí na lokální krizovou připravenost ČČK, a to OS ČČK v Olomouckém kraji.

Metodika

Sběr dat proběhl technikou polostrukturovaného rozhovoru za účelem navázání osobního kontaktu a získání dat z aktuální a zatím nejasně zmapované oblasti. Na základě rešeršní činnosti byly stanoveny tři okruhy otázek: management OS ČČK, krizový management OS ČČK, vybavení OS ČČK pro MU/KS. Stanovené otázky jsme podrobili pilotní studii s prezidentem ČČK a předsedou Oblastní výkonné rady ČČK Praha 1 a došlo k úpravě na dva okruhy otázek s tím, že pod druhým okruhem vznikly čtyři podkategorie otázek. První okruh se zaměřoval na management OS ČČK a výzkumná otázka zněla: Jaký je management OS ČČK v Olomouckém kraji? Výzkumná otázka druhého okruhu byla: Jaký je krizový management OS ČČK v Olomouckém kraji? Podkategorie druhého okruhu byly zastoupeny výzkumnými otázkami:

- Jakými orgány krizového řízení disponují OS ČČK v Olomouckém kraji?

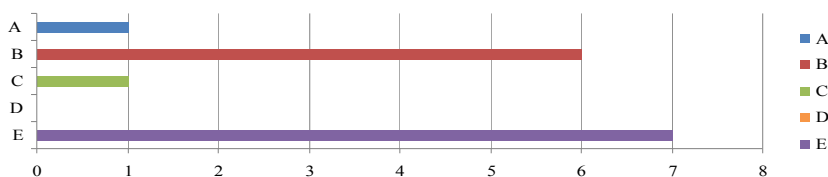
- Jak probíhá koordinace OS ČČK Olomouckého kraje při MU či KS?
- Jak využívají OS ČČK Olomouckého kraje dobrovolnictví při MU, KS?
- Jak komunikují OS ČČK Olomouckého kraje při MU, KS?

Polostrukturovaný rozhovor obsahoval 28 otázek, a to 5 otázek otevřených, 7 otázek polootevřených a 16 uzavřených otázek. Rozhovory proběhly „face to face“ se zástupci všech OS ČČK v Olomouckém kraji (Olomouc, Přerov, Prostějov, Jeseník, Šumperk) v rozmezí týdne 31. 08. – 06. 09. 2012. Dotazováno bylo pět osob (všechny byly ženy) na pozici ředitele úřadu OS ČČK. Telefonicky došlo k seznámení respondentů s cíli výzkumu a domluvení vhodného termínu pro vykonání rozhovoru. Rozhovor vždy trval přibližně 60 minut. Výsledky jsou prezentovány anonymně. Jednotliví respondenti jsou označeni písmeny abecedy A až E.

Výsledky

Management OS ČČK

První okruh otázek byl zaměřen na zjištění základních údajů o managementu příslušného úřadu OS ČČK (graf 1). Diference mezi respondenty se projevila již zde, kdy se dva OS ČČK výrazně odlišují od zbylých třech. Respondent B disponuje 6 zaměstnanci a respondent E 7 zaměstnanci. Mimo pozici ředitele se jedná o pracovníky na pozicích např. ekonom, sociální pracovník, správce, všeobecná sestra, lékař. Oba uvedení respondenti hojně (počet je závislý na sezoně) využívají možnosti uzavírání dohod o provedení práce s lektory, zdravotníky na provádění služeb první pomoci, vedoucími na táborech. Respondenti A a C mají 1 zaměstnance na pozici ředitele úřadu OS ČČK. Využívají také dohod o provedení práce, navíc respondent A využívá pomoc 3 dlouhodobě nezaměstnaných osob v rámci veřejné služby. Poslední respondent D nemá žádného zaměstnance a neuzavírá dohody o provedení práce.

Graf 1
Počet zaměstnanců úřadu OS ČČK v Olomouckém kraji

Krizový management OS ČČK

Okruh otázek týkající se krizového managementu obsahuje jednu obecnou část věnující se vybavení a čtyři podkategorie – orgány krizového řízení, dobrovolnictví, koordinace a komunikace.

Pouze dva respondenti (B a E) z pěti uvedli, že cíleně investují do vzdělávání členů HJ ČČK. Jedná se o částky v řádech tisíců za rok z peněžních darů, dotací či vlastních zdrojů. Respondenti A, B a E dále využívají materiální pomoc pro krizovou připravenost, například od Ministerstva obrany ČR a Armády ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, zdravotnické záchranné služby. V případě OS ČČK C a D nedochází k přímým finančním investicím do krizové připravenosti.

Funkční materiál krizové připravenosti vlastní respondenti A, B, C, E (tabulka 1). Respondent D disponuje pouze nejednotným oblečením pro označení členů ČČK. Podle četnosti zastoupení jednotlivých položek materiálu vyšlo, že OS ČČK (A, B, C, E) vlastní: zdravotnický materiál, sklad, ošacení, materiál pro stravování a úklid. Všichni zmínění s výjimkou respondenta C dále vlastní vozidlo, jednotné oblečení (A - pouze mikiny, B a E uniformy, trika i vesty). Technické vybavení v podobě mobilní výpočetní techniky určené pro krizovou připravenost nevlastní žádný z dotazovaných OS ČČK. Respondenti A, B, C, E uvedli, že mají k dispozici pevné technické vybavení kanceláře (stolní PC, tiskárna, internet, telefon). U respondenta E se dále objevily položky: radiostanice (2 starší ks), stany (2 ks), lehátka (10 ks), jedna elektrocentrála, svítilny a jiné – nosítka (100 ks), přikrývky. Respondent C disponuje lehátko (3 ks).

Tabulka 1

Materiál krizové připravenosti OS ČČK v Olomouckém kraji

Materiál krizové připravenosti	A	B	C	D	E
vozidlo	×	×			×
jednotné oblečení	×	×	×		×
zdravotnický materiál	×	×	×		×
sklad	×	×	×		×
ošacení	×	×	×		×
materiál pro stravování	×	×	×		×
prostředky na úklid	×	×	×		×
mobilní výpočetní technika					
elektrocentrála					×
lehátka			×		×
stany					×
vysoušeče					
radiostanice					×
svítilny					×
jiné					x

V otázce vztahující se na typ pomoci, který je schopen OS ČČK nabídnout při vzniku mimořádné události či krizovém stavu, se všichni dotazovaní shodli na zdravotnické první pomoci (tabulka 2). Respondenti A, B, C, E dále uvedli: zajištění a provoz evakuačních center, sběr a distribuce humanitárního materiálu, fyzickou pomoc. V případě respondentů A, B a E se navíc objevilo: monitoring potřeb v terénu, psychosociální pomoc, finanční pomoc a dlouhodobé ubytování. Délka, po kterou jsou schopny vybrané OS ČČK poskytovat svou pomoc při MU, KS, byla nejčastěji v podobě střednědobé pomoci (4 dny až 1 měsíc), jen u respondenta D šlo o krátkodobou pomoc (0 až 3 dny) (tabulka 3). Na doplňující otázku „Co Vás limituje v poskytování dlouhodobé pomoci?“ zazněly odpovědi: finance, nedostatek dobrovolných členů ČČK nebo jejich pracovní úvazky. ČČK v současnosti připravuje Koncepti krizové připravenosti, kde jednou z priorit je schopnost poskytnout psychosociální pomoc. Výzkum ukázal, že pouze tři respondenti (A, B, E) nabízí uvedený druh pomoci a disponují nízkým počtem vyškolených osob. Na dotaz „Kolik vyškolených členů Humanitární jednotky (dále HJ) v psychosociální pomoci jste schopni nabídnout do 3 hodin v případě, že budete požádáni o pomoc při MU, KS?“ uvedl respondent A pouze jednoho člena HJ, respondent B 4 členy a respondent E 2 členy HJ.

*Tabulka 2
Druh nabízené pomoci OS ČČK v Olomouckém kraji*

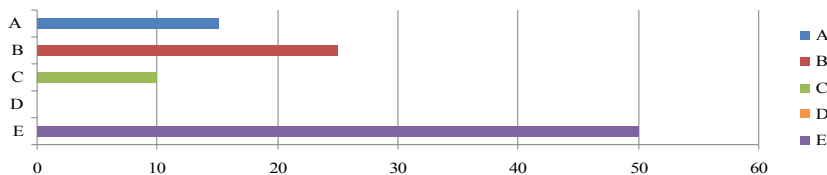
Typ nabízené pomoci	A	B	C	D	E
zdravotnická první pomoc	×	×	×	×	×
zajištění a provoz nouzového ubytování	×	×	×		×
sběr humanitárního materiálu	×	×	×		×
distribuce humanitárního materiálu	×	×	×		×
fyzická pomoc – dobrovolníci	×	×	×		×
monitoring potřeb v terénu	×	×			×
psychosociální pomoc	×	×			×
finanční pomoc	×	×			×
dlouhodobé ubytování	×	×			×
technicko-materiální pomoc (čištění studní, vysoušeče)					

*Tabulka 3
Doba poskytování pomoci OS ČČK v Olomouckém kraji*

Doba pomoci	A	B	C	D	E
krátkodobá pomoc (0 – 3 dny)	×	×	×	×	×
střednědobá pomoc (4 dny – 1 měsíc)	×	×			×
dlouhodobá pomoc (více než 1 měsíc – 2 roky)					

Orgány krizového managementu OS ČČK tvoří první významnou podkategorii okruhu krizový management.

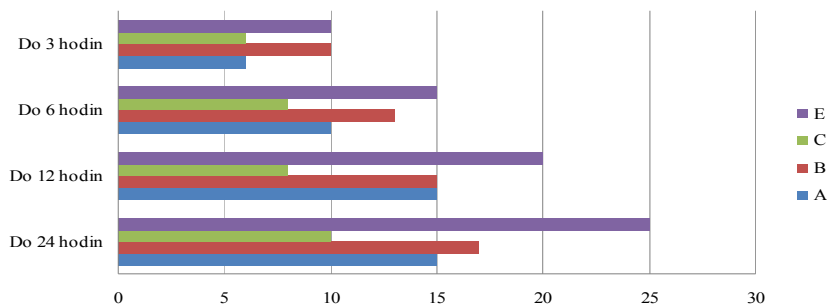
S výjimkou respondenta D mají všechny ostatní OS ČČK v Olomouckém kraji ustavenou Humanitární jednotku. Počet členů se liší. Respondent A má HJ o 15 členech ČČK, B má HJ o 25 členech ČČK, C má HJ o 10 členech ČČK a E má HJ čítající 50 členů ČČK (graf 2).

Graf 2
Počet členů HJ OS ČČK v Olomouckém kraji

Zajímavé je porovnání odpovědí s otázkou: Kolik členů Vaší HJ jste aktuálně schopni vyslat na místo MU, KS?

Na grafu 3 je znázorněn počet členů, který je daný OS ČČK schopen vyslat za daný čas v případě, že budou vyzváni k pomoci při mimořádné události.

Graf 3
Vyslání členů HJ OS ČČK Olomouckého kraje na MU, KS

Můžeme si všimnout, že respondent E udává poloviční počet členů HJ ČČK oproti celkovému stavu členů v HJ. Respondent B uvádí 17 členů ČČK schopných k vyslání do 24 hodin z celkového počtu 25 členů v HJ. Významným bodem, který zmiňuje i strategie 2020 IFRC, je vyškolení dobrovolníků. V otázce

vzdělávání členů HJ se respondenti A, B, C i E shodovali. Provádí pravidelně školení jedenkrát za rok a témata obměňují. U všech byla zastoupena zdravotnická první pomoc a psychosociální pomoc. Náměty vzdělávání byly čerpány i podle aktuální problematiky, např. riziko epidemie ptačí chřipky. Nejčetnější zastoupení v HJ respondentů A, B, C, E pro aktuální nasazení při MU, KS měli členové vyškolení na poskytování zdravotnické první pomoci, humanitární pomoci (např. provoz evakuačních center) a nejméně byla zastoupena oblast psychosociální pomoci.

S výjimkou jednoho respondenta (D) se všechny HJ OS ČČK účastní cvičení IZS nebo ČČK. Dle slov ředitelky se snaží realizovat jedno cvičení ročně. U respondentů A, B, C proběhlo poslední aktivní nasazení HJ při cvičení v roce 2011 a HJ OS ČČK E v roce 2010. HJ čtyř z pěti respondentů pomáhali při MU a KS. V roce 1997 při povodních byla nasazena HJ ČČK respondenta C a E. V roce 2009 byl nasazen OS ČČK D, který nemá v současnosti HJ ČČK a jeho pomoc při povodních spočívala především v poskytnutí zázemí pro ostatní nasazené síly ČČK. Provoz evakuačního centra zajišťovala HJ ČČK respondenta B při povodních v roce 2010.

Tabulka 4
Účast HJ OS ČČK Olomouckého kraje na cvičení nebo MU, KS

Aktivní účast	A	B	C	D	E
na cvičení IZS či ČČK	× 2011	× 2011	× 2011		× 2010
na MU/KS		× 2010	× 1997	× 2009	× 1997

Koordinace při MU, KS je druhou podkategorií okruhu krizový management.

Krizový štáb OS ČČK je skupina osob o různém počtu, která je určena k řešení vzniklé mimořádné události a řízení potřebné pomoci, likvidačních a obnovovacích prací na svém území [16]. Respondenti A, B a D nemají zřízené krizové štáby. Ředitelky OS ČČK C a E uvedly, že mají krizový štáb a v případě respondenta E dochází i ke školení jednotlivých členů. Zde je ovšem třeba podotknout, že v současnosti není od OS ČČK vyžadováno zřizování krizových štábů a k řízení poskytování pomoci při MU nebo KS je oprávněn přímo ředitel úřadu příslušného OS ČČK. V případě dobře fungujícího úřadu tedy nemusí nezřízení krizového štábu znamenat oslabení koordinace pomoci.

Zákony nebo dohody o plánované pomoci jsou významným nástrojem krizové připravenosti, jak opět uvádí strategie 2020 IFRC. OS ČČK jsou vázány již v úvodu zmíněnými povinnostmi a mimo to respondenti C a E mají uzavřené písemné dohody s lokální úřadností (s orgány města, místním hasičským záchranným sborem) a v případě ředitelky OS ČČK B jsou dohody uzavřené ústně. Všichni respondenti mají stanovenou odpovědnou osobu za přijetí výzvy MU, KS

a jedná se vždy o ředitele OS ČČK, který následně telefonicky svolává členy příslušné HJ. Za koordinaci na místě MU, KS odpovídá u tří respondentů (A, B, D) ředitel OS ČČK a u dvou zbylých je to velitel HJ ČČK. Na dotaz, zda OS ČČK spolupracuje se zástupci krizových štábů obcí, měst či krajů, odpověděli všichni kladně. Dva z respondentů (D, E) uvedli, že během nasazení na MU, KS využili pomoc ostatních OS ČČK.

Na pomoci obětem MU, KS se podílí řada subjektů včetně dalších nestátních neziskových organizací. Čtyři dotázaní odpověděli, že spolupracovali při nasazení i cvičeních s jinými neziskovými organizacemi a v případě respondenta E tomu tak nebylo. Poslední otázkou podkategorie bylo, zda respondenti znají centrální Ústřední krizový tým ČČK a využili jej ke spolupráci. Všichni odpověděli, že vědí o existenci zmíněného týmu, a tři (A, C, D) využili jeho pomoci.

Dobrovolnictví při MU, KS je třetí podkategorií okruhu krizový management.

Zajímalo nás, jaké skupiny osob OS ČČK zapojuje do pomoci při MU, KS. U všech respondentů se objevili: zaměstnanci OS ČČK, stálí členové a dobrovolníci ČČK. Respondenti A, B, E navíc uvedli možnost zapojení nových dobrovolníků z řad veřejnosti, kteří budou získáni pasivně, tzn. přijdou sami s nabídkou pomoci. Nikdo z respondentů nevyužil aktivního náboru (výzva do médií, sociálních sítí, aj.) dobrovolníků pro MU, KS.

Dotazované OS ČČK A, B, C, E jsou schopné zasahujícím členům a dobrovolníkům na MU, KS zajistit: označení ČČK, stravování, ubytování, poučení (školení) a respondent A, E navíc supervizi. Jen dva z dotazovaných (C, E) jsou schopni garantovat i pojištění osob nasazených za ČČK nad rámec základního pojištění Úřadem ČČK. OS ČČK D uvádí, že je schopný zajistit nejednotné označení, stravování a ubytování pro malý počet lidí.

Poslední podkategorie okruhu krizový management se týká **komunikace**.

Ze čtyř respondentů, jejichž HJ se podílela na řešení MS/KS, dva uvedli (E, F), že potřebovali během nasazení komunikovat s vedením ČČK. Dva zbylí respondenti (B, C) komunikovali s vedením ČČK v zastoupení Ústředního krizového týmu ČČK, který na místě zasahoval. S výjimkou jednoho respondenta (D) mají jednotlivé OS ČČK své webové stránky a využívají je ke své průběžné prezentaci. Na dotaz „Kdy byly jejich stránky naposledy aktualizovány?“ odpověděl respondent A, C, že před několika dny, respondent E před týdnem a respondent B v řádech měsíců. Jen OS ČČK E využil webových stránek pro podávání aktuálních informací týkajících se MU, KS. Respondenti využívali pro komunikaci při MU, KS dalších komunikačních kanálů. Nejčastěji byl zastoupen tisk, TV, rozhlas, vše na regionální úrovni.

Poslední otázka se zaměřila na zjištění, jaké komunikační kanály využili OS ČČK v posledních třech měsících pro prezentaci své činnosti. Respondenti B a D nevyužili žádných prostředků prezentace. OS ČČK A, C, E využil webové stránky, TV, tištěná média. V případě respondenta E šlo i o velkoplošné reklamy.

Diskuze

Strategie krizové připravenosti je postavena na posilování odolnosti jednotlivců, komunit, rodin, přístupu ke zdravotní péči a znalostem, aby věděli co dělat a aby se o sebe dokázali postarat v běžných i nouzových situacích. Národ jako takový má posilovat komunitní odolnost a iniciativy na přípravu proti řadě hrozeb [10]. Respondenti jsou součástí místní komunity. Výzkum ukázal, že jen dva z pěti respondentů přímo (vyjma prostředky Úřadu ČČK) financují krizovou připravenost. Nabízí se otázky k diskusi: Jaký je důvod, že ostatní OS ČČK přímo nefinancují krizovou připravenost? Jaké všechny možné zdroje lze využít k financování krizové připravenosti? „*Investovat do příprav není moc přitažlivé. Peníze na to neseženeš. Ale pak všichni přiběhnou s miliony na polní nemocnice, za které bys před neštěstím postavil 2 – 3 pořádné budovy.*“ Uvádí koordinátor polní nemocnice na Haiti, kde bylo 250 tisíc mrtvých, 300 tisíc zraněných a 1,5 milionu osob bez domova [17].

V oblasti komunikace jsme zjistili, že žádný z respondentů nevyužil při MU/KS sociální sítě a nevyužíval je ani pro prezentaci vlastní činnosti. Sociální sítě (Facebook, MySpace, Twiter, Google) mění roli lidí z konzumentů zpráv na ty, co je produkují. Stávají se prostředím pro informování, sblížení a aktivity. Příkladem může být zemětřesení na Haiti v roce 2010, kdy díky sdílení informací přímo z místa neštěstí bylo během prvních dvou dnů darováno 5 milionů dolarů na účet Amerického červeného kříže [18]. Otázka sociálních sítí a moderních komunikačních technologií při MS/KS je aktuálním tématem, jak můžeme pozorovat i na nově vzniklých projektech: Krizová mapa Česka, aplikace Koordinátor – dobrovolník.

V ČR známe především povodně, ale co bude až ...? Nedávné zkušenosti v USA s H1N1 potvrdily důležitost soustředit se na schopnost místní reakce. Výzkumníci studující reakci na H1N1 zaznamenali podstatné rozdíly v rozsahu a načasování reakcí místních zdravotnických organizací. Jednotlivá oddělení se široce odlišují ve svých zdrojích, tréninku a schopnostech při setkání s pandemií, stejně tak se liší jejich úroveň koordinace s ostatními lokálními autoritami, jako je škola, a se státními zdravotními odděleními a Centrem for Disease Control and Prevention. Tato, zatím předběžná, zjištění naznačují existenci vážných mezer na místní úrovni. Dobrovolnické organizace mohou být užitečné při zaplnění těchto mezer, jako se to stalo v roce 1918. Místní partnerství a cvičení ve spolupráci s dobrovolnickými organizacemi může být výhodné teď i při budoucí pandemické reakci [14]. Studie prezentuje důležitost spolupráce napříč všemi státními i nestátními institucemi. Během rozhovorů jsme se setkaly u čtyř respondentů s názorem, že by si přáli více spolupracovat, a to především uvnitř ČČK. Citováno: „*Chybí nám příklad dobré praxe. Uvítala bych, kdybychom si více předávali zkušenosti navzájem.*“

Vyšší riziko neštěstí přináší i větší tlak na připravenost činitelů, kteří se budou podílet na jejich řešení. „*Reakce na katastrofy představuje největší oblast z činností Mezinárodní federace ČK a ČP, kdy ročně pomůže asi 30 milionům zasaženým lidem na světě.*“ [19] ČČK disponuje sítí, která je předurčena pomáhat

v MU a KS a každý OS ČČK by měl být adekvátně připraven čelit případné výzvě k pomoci. Pilotáž potvrdila, že úroveň krizové připravenosti jednotlivých OS ČČK je značně rozlišná. Existují OS ČČK se silným zázemím pro případnou reakci na MU, KS (respondenti B, E) a naopak OS ČČK mající minimální prostředky (respondent D). Je tedy zřejmé, že všechny OS ČČK nejsou schopny se do poskytování pomoci zapojit stejnou měrou. Zmíněnou variabilitu respektuje také Národní společnost ČČK, která v aktuálních materiálech počítá s rozdělením HJ ČČK do stupňů dle jejich připravenosti. Zároveň je třeba vyzdvihnout to, že OS ČČK, který nezvládá řešení MU nebo KS v rámci své územní působnosti, má právo i povinnost informovat o tomto vyšší orgán v rámci organizace a zde si vyžádat pomoc.

„Těžko říci, co lidi vede k humanitární pomoci, zejména té pravidelné. Podílet se na misi v první fázi po katastrofě je skutečně obohacující. To klišé „zachraňovat životy“ je tady realitou.“ [17] HJ ČČK jsou tvořeny dobrovolníky a členy ČČK. Počet osob v HJ ČČK respondentů byl v rozmezí 0 až 50 osob. Zajímavým podnětem pro další zkoumání by mohlo být hledání odpovědi na otázky: Jaká je motivace lidí pro členství v ČČK? Co členy ČČK motivuje pro vstup do HJ ČČK? Možná bychom našli podobnou a velmi jednoduchou odpověď, jakou uvedl kulturní attaché Rakouského červeného kříže na odborné konferenci ministerstva vnitra: *„Dobrovolnictví mi změnilo život.“* [20]

Závěr

Předvýzkum naplnil předem stanovené cíle a přinesl několik doporučení. Podařilo se zmapovat krizovou připravenost OS ČČK v Olomouckém kraji a získat aktuální data pro potřeby ČČK i samosprávy. Potvrdilo se tvrzení o rozdílnosti krizové připravenosti jednotlivých OS ČČK. Respondenti vítali formu rozhovoru a doporučili ji jako vhodný typ nástroje pro další výzkum. Ze strany dotazovaných vzešlo doporučení na přinesení „příkladu dobré praxe.“

Výzkum na OS ČČK v Olomouckém kraji měl sloužit především jako předvýzkum pro následné plošné použití na všechny pověřené OS ČČK v ČR. Rešerše a zjištěné výsledky nás vedou k zamyšlení, zda nebude vhodnější pro další výzkum krizové připravenosti ČČK použít ověřený polostrukturovaný rozhovor ještě v kombinaci s výzkumnou metodou případové studie.

Na úplný závěr si dovolíme citovat M. Hollifielda (ředitel regionální pobočky Amerického červeného kříže), který svojí odpovědí dokresluje důvod, proč je pro Červený kříž a Červený půlměsíc tak zásadní, aby byl připraven reagovat na neštěstí. *„Co byla Vaše největší výzva na pozici vedoucího této pobočky?“ Odpověď: „Největší problém, který můžete v organizaci, jako je Červený kříž, najít a který nenajdete v žádné jiné neziskové organizaci je to, že je tady Kongresová listina, která vás pověřuje a zavazuje dělat určité věci. To znamená, že nemůžete říct: „Jsmo bez peněz. Nemůžeme vám pomoci!“ Musíte se tedy neustále ujistovat a dělat opatření, která zajistí, že tento servis pomoci zajistíte“.* [21]

Résumé

Emergency preparedness is a current topic as well as a challenge for all the units participating on the assistance during catastrophes. This paper presents the results of a preliminary research of the emergency preparedness of the Czech Red Cross in the Olomouc region. Obtained data on the crisis management of all five Local Branches of the Czech Red Cross in Olomouc region will be offered to the headquarters of the Czech Red Cross. It was confirmed, what has already been clear from the cited studies, that the level of emergency preparedness of the individual Local Branches of Czech Red Cross in Olomouc region is varied. This preliminary research helped to verify the research tool (semi-structured interview) which will be used for the area-wide mapping of all the charged Local Branches in the Czech Republic.

Literatura

- [1] JUKL, M. Mezinárodní výbor Červeného kříže. In: HORNYCH, J. et al. *Dobrovolná sestra ČČK*. 2. přeprac. vyd. Praha: JS Partner s. r. o., 2007, s. 16-17. ISBN 978-80-87036-47-1.
- [2] § 3 a 4 zákona č. 126/1992 Sb., o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži, ve znění pozdějších předpisů.
- [3] § 4 a § 21 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů.
- [4] § 7 Stanov ČČK – Úplné znění včetně dodatků č. 1 až 6. Schváleny dle § 99, registrace Ministerstvem vnitra ČR dne 10. 6. 1993 čj. VS/1 – 20998/93 – R.
- [5] ROUDNÝ, R. a P. LINHART. *Krizový management I, ochrana obyvatelstva, mimořádné události*. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, 2004. 24 s. ISBN 80-7194-674-5.
- [6] § 2 písm. a, zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů.
- [7] ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. *Naše činnost* [on-line]. Praha [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <http://www.cervenykriz.eu/cz/cinnost.aspx>
- [8] ANTONOVÁ, Barbora. Možnosti krizového řízení veřejnou správou. In: *Sborník příspěvků z mezinárodní doktorské vědecké konference INPROFORUM Junior 2010*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Ekonomická fakulta, 2010, s. 17-22. ISBN 978-80-7394-226-7.
- [9] World Economic and Social Survey 2008, Overcoming Economic Insecurity [online]. United Nations, New York, 2008, s. 80 [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: http://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_archive/2008wess.pdf
- [10] VEENEMA, T. G. *Disaster Nursing and Emergency Preparedness for Chemical, Biological, and Radiological Terrorism and Other Hazards* [online]. Springer Publishing Company, LLC., 2013 [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://www.google.cz/books?id=Sor8wtXjjusC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
- [11] § 2 písm. b), zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, ve znění pozdějších předpisů.

- [12] § 2 písm. b), zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů.
- [13] MOZGA, Jaroslav. Kritická infrastruktura a veřejná správa. *The science for population protection* [online]. 2008 [cit. 2012-08-12]. ISSN 1803-635X. Dostupné z: http://www.population-protection.eu/attachments/036_vol0_mozga.pdf
- [14] JONES, M. M. The American Red Cross and Local Response to the 1918 Influenza Pandemic: A Four-City Case Study. *Public health reports*. 2010 supplement 3. [cit. 2012-11-11]. Dostupné v PMC US National Library of Medicine, National Institutes of Health.
- [15] INTERNATIONAL FEDERATION OF RED CROSS AND RED CRESENT SOCIETIES. *Strategy 2020 Saving lives, Changing minds* [online]. Geneva, 2010 [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://www.ifrc.org/Global/Publications/general/strategy-2020.pdf>
- [16] ŠTOREK, J., V. NOVÁK a P. ŠTAJER. *Příručka pro krizové řízení v Českém červeném kříži*. Praha: Úřad ČČK Praha, 2000. 32 s.
- [17] *Inside disaster Haiti* [DVD]. Canadian international Development Agency. PTV productions, 2010.
- [18] KELM, M. E. a E. NOJI. Emergent use of social media: A new age of opportunity for disaster resilience. *American Journal of Disaster Medicine*, 2011, vol. 6, no. 1, s. 47. ISSN 1932-149X.
- [19] INTERNATIONAL FEDERATION OF RED CROSS AND RED CRESENT SOCIETIES. *The value of volunteers* [online]. Geneva, 2011 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://www.ifrc.org/Global/Publications/volunteers/IFRC-Value%20of%20Volunteers%20Report-EN-LR.pdf>
- [20] LLOYD, Richard Y. *Disaster prevention, preparedness and relief, Austrian Red Cross* [online]. Praha, 2011 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://www.pozary.cz/clanek/48364-konference-dobrovolnictvi-pri-mimoradnych-udalostech/>
- [21] PANEPENTO, P. Rural Red Red Cross Leader Looks Back on a Productive Tour of Duty. *Chronicle of Philantropy* [online]. 2004 [cit. 2012-08-11]. Dostupné z: <http://philanthropy.com/article/Rural-Red-Cross-Leader-Look/55977/>

Zkratky

- ČK – Červený kříž
 ČČK – Český červený kříž
 ČP – Červený půlměsíc
 HJ ČČK – Humanitární jednotka Českého červeného kříže
 IFRC – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce)
 IZS – integrovaný záchranný systém
 KS – krizová situace
 MU – mimořádná událost
 OS ČČK – Oblastní spolek Českého červeného kříže